

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.11.2005, sp. zn. 30 Cdo 2567/2004, ECLI:CZ:NS:2005:30.CDO.2567.2004.1

Číslo: 62/2006

Právní věta: "Osobou nevidomou" ve smyslu ustanovení § 476e obč. zák. se rozumí osoba, již zrakové postižení (nekompenzovatelné technickými či jinými pomůckami) zcela znemožňuje, popřípadě podstatně snižuje možnost v celém rozsahu vnímat okolnosti porřízení závěti, o nichž má svědčit.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.11.2005

Spisová značka: 30 Cdo 2567/2004

Číslo rozhodnutí: 62

Číslo sešitu: 7

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Dědictví

Předpisy: § 39 předpisu č. 40/1964Sb.
§ 476b předpisu č. 40/1964Sb.
§ 476e předpisu č. 40/1964Sb.
§ 476f předpisu č. 40/1964Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

O b v o d n í s o u d p r o P r a h u 8 r o z s u d k e m z e d n e 2 1 . 1 0 . 2 0 0 3 u r č i l , ž e „ ž a l o v a n á n e n í d ě d i č k o u z e z á v ě t i s e p s a n é d n e 3 0 . 7 . 2 0 0 1 z ů s t a v i t e l e m J . K . , z e m ř e l ý m d n e 1 0 . 9 . 2 0 0 1 , n a p o s l e d y b y t e m P . 8 , N . 5 9 “ (v ý r o k I .) ; r o z h o d l , ž e ž a l o v a n á j e p o v i n n a z a p l a t i t ž a l o b k y n í m n a n á h r a d ě n á k l a d ů ř í z e n í č á s t k u 1 6 3 3 0 K č k r u k á m z á s t u p k y n ě ž a l o b k y ň d o t ř í d n ů o d p r á v n í m o c i r o z s u d k u (v ý r o k I I .) . V y c h á z e l z e z á v ě r u , ž e „ s v ě d k y n ě E . V . n e b y l a j a k o s v ě d k y n ě s p o r n é z á v ě t i z p ů s o b i l o u o s o b o u v e s m y s l u u s t a n o v e n í § 4 7 6 e , v ě t a d r u h á , o b č . z á k . , “ n e b o ť „ j e n e v i d o m á “ , a ž e „ p ř í t o m n o s t t a k o v é h o t o n e z p ů s o b i l é h o s v ě d k a z p ů s o b u j e b e z d a l š í h o n e p l a t n o s t a l l o g r a f n í z á v ě t i p r o r o z p o r s e z á k o n e m v e s m y s l u u s t a n o v e n í § 3 9 o b č . z á k . “

K odvolání žalované M ě s t s k ý s o u d v P r a z e r o z s u d k e m z e d n e 5 . 5 . 2 0 0 4 r o z s u d e k s o u d u p r v n í h o s t u p n ě z m ě n i l t a k , ž e ž a l o b u z a m í t l (v ý r o k I .) a r o z h o d l , ž e ž a l o b k y n ě j s o u p o v i n n y n a h r a d i t ž a l o v a n é n á k l a d y ř í z e n í p ř e d s o u d y o b o u s t u p ň ů , a t o s p o l e č n ě a n e r o z d í l n ě v č á s t c e 1 3 9 2 5 K č k r u k á m j e j í h o z á s t u p c e d o t ř í d n ů o d p r á v n í m o c i r o z s u d k u (v ý r o k I I .) .

V odůvodnění „zdůraznil“, že „vycházel ze skutkového stavu tak, jak k němu dospěl soud prvního stupně, i ze stejného hodnocení těchto skutkových zjištění;“ že „zjištěný skutkový stav věci však

hodnotil po právní stránce částečně odlišným způsobem, zejména pokud jde o otázku výkladu ustanovení § 476e obč. zák. o způsobilosti svědků k porizení závěti ve vztahu k ustanovení § 476b obč. zák., jež vykládá způsob porizení tzv. allografní závěti;“ že „pokud jde o další závěry soudu prvního stupně, tedy o otázku naléhavosti právního zájmu dle ustanovení § 80 písm. c) o. s. ř., otázku svobodnosti projevu vůle zůstavitele projevené v závěti, otázku, zda byli svědci závěti současně přítomni jejímu porizení, závěru soudu ohledně určitosti a srozumitelnosti závěti z hlediska ustanovení § 37 odst. 1 o. s. ř. se odvolací soud ztotožňuje s těmito skutkovými i právními závěry;“ že „není správný závěr soudu prvního stupně, že svědkyně V. byla osobou nezpůsobilou být svědkyní závěti, neboť nebyla schopna přečíst její text;“ že „text závěti jako svědkyně vůbec číst nemusela, neboť takový požadavek s funkcí svědka ani zákon nespojuje;“ že „svědkyně V. trpí oční vadou, má však zbytky zraku a není osobou nevidomou ve smyslu ustanovení § 476e obč. zák. v tom rozsahu, která by vylučovala její způsobilost k právním úkonům;“ že „rozhodné je, že byla schopna vnímat obsah projevu vůle zůstavitele a ten stvrdit svým podpisem na závěti.“

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podaly žalobkyně dovolání. Ve vztahu k napadenému rozsudku namítají, že „rozhodnutí spočívá na nesprávném posouzení věci;“ že „rozhodnutí vychází ze skutkového zjištění, které nemá podle obsahu spisu v podstatné části oporu v provedeném dokazování.“ Současně namítají nesprávnost závěru, že „svědkyně E. V. není osobou nevidomou ve smyslu ustanovení § 476e obč. zák. v tom rozsahu, který by vylučoval její způsobilost k právním úkonům, s tím, že právně rozhodné je, že byla schopna vnímat obsah projevu vůle zůstavitele a tento stvrdit svým podpisem na závěti;“ nesprávnost závěru, že „zůstavitel projevil před oběma svědkyněmi současně přítomnými, že závěť obsahuje jeho poslední vůli.“ Navrhují, aby Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Žalovaná ve vyjádření k dovolání žalobkyň uvedla, že rozhodnutí odvolacího soudu pokládá za správné, a navrhla dovolání odmítnout, „in eventum“ zamítnout.

N e j v y š š í s o u d jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnými osobami (účastnicemi řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř. a že jde o rozsudek, proti kterému je podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. dovolání přípustné, přezkoumal napadený rozsudek ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř. bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.) a dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné. Proto zrušil rozhodnutí soudu druhého stupně a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

V posuzovaném případě bylo z hlediska skutkového stavu zjištěno, že J. K., zemřelý dne 10. 9. 2001, posledně bytem P. 8, N. 59 (dále též jen „zůstavitel“), pořídil dne 30. 7. 2001 závěť psanou nikoliv vlastní rukou, která je jako svědky úkonu podepsána JUDr. J. R. a E. V.

Dovolatelky v dovolání namítají, že odvolací soud vycházel z nesprávného závěru, že „svědkyně E. V. není osobou nevidomou ve smyslu ustanovení § 476e obč. zák. v tom rozsahu, který by vylučoval její způsobilost k právním úkonům, s tím, že právně rozhodné je, že byla schopna vnímat obsah projevu vůle zůstavitele a tento stvrdit svým podpisem na závěti.“

Podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. lze dovolání odůvodnit tím, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Právním posouzením je činnost soudu, při níž aplikuje konkrétní právní normu na zjištěný skutkový stav, tedy dovozuje ze skutkového zjištění (skutkové podstaty), jaká mají účastníci podle příslušného právního předpisu práva a povinnosti. Při aplikaci práva jde tedy o to, zda byl použit správný právní předpis a zda byl také správně vyložen.

Při posouzení platnosti závěti zůstavitele ze dne 10. 9. 2001 je třeba podle ustanovení § 873 obč. zák.

vycházet z právních předpisů účinných v době, kdy byl tento právní úkon učiněn, tj. ze zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákonů č. 58/1969 Sb., č. 131/1982 Sb., č. 94/1988 Sb., č. 188/1988 Sb., č. 87/1990 Sb., č. 105/1990 Sb. a č. 116/1990 Sb., č. 87/1991 Sb., č. 509/1991 Sb., č. 264/1992 Sb., č. 267/1994 Sb., č. 104/1995 Sb., č. 118/1995 Sb., č. 94/1996 Sb., č. 89/1996 Sb., č. 227/1997 Sb., č. 91/1998 Sb., č. 165/1998 Sb., č. 363/1999 Sb., č. 27/2000 Sb., č. 103/2000 Sb., č. 159/1999 Sb., č. 227/2000 Sb., č. 367/2000 Sb., č. 229/2001 Sb., č. 501/2001 Sb.

Z obsahu dovolání vyplývá, že dovolatelky vytýkají odvolacímu soudu, že nesprávně vyložil ustanovení § 476e obč. zák. v souvislosti s ustanovením § 476b obč. zák. Tato námitka je opodstatněná.

Podle ustanovení § 476 odst. 1 obč. zák. zůstavitel může závěť buď napsat vlastní rukou, nebo ji zřídit v jiné písemné formě za účasti svědků nebo ve formě notářského zápisu.

Podle § 476b obč. zák. závěť, kterou nenapsal zůstavitel vlastní rukou, musí vlastní rukou podepsat a před dvěma svědky současně přítomnými výslovně prohlásit, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Svědci se musí na závěť podepsat.

Podle ustanovení § 476e obč. zák. svědky mohou být pouze osoby, které jsou způsobilé k právním úkonům. Svědky nemohou být osoby nevidomé, neslyšící, němé, ty, které neznají jazyk, ve kterém se projev vůle činí, a osoby, které mají podle závěti dědit.

Z ustanovení § 476b obč. zák. vyplývá, že k tomu, aby allografní závěť byla platným právním úkonem, musí být splněny následující náležitosti: jednak zůstavitel musí závěť podepsat vlastní rukou, jednak zůstavitel musí před dvěma svědky současně přítomnými výslovně projevit, že listina obsahuje jeho poslední vůli, a konečně svědci se musí na závěť podepsat. Ze znění tohoto ustanovení nelze dovozovat, že by určovalo závazným způsobem také pořadí, v jakém musí být tyto náležitosti splněny. Podle ustanovení § 476b obč. zák. postačuje, jestliže se splnily v něm uvedené náležitosti i v jiném pořadí, než se v tomto ustanovení uvádí, stalo-li se tak v bezprostřední časové souvislosti, takže se jednotlivé úkony jeví jako jednotný úkon. Důvodem neplatnosti allografní závěti tedy není okolnost, že zůstavitel nejprve před dvěma svědky současně přítomnými výslovně projevil, že listina obsahuje jeho poslední vůli, a bezprostředně poté závěť vlastní rukou podepsal, nebo že svědci nejprve závěť podepsali a bezprostředně poté zůstavitel před nimi (současně přítomnými) výslovně projevil, že listina obsahuje jeho poslední vůli apod. Ze znění ustanovení § 476b obč. zák. nelze rovněž důvodně dovozovat, že by zůstavitel musel před dvěma svědky současně přítomnými projevit, že listina obsahuje jeho poslední vůli, jen použitím určitých slov (vyslovením formule). Zákon zde předepisuje pouze to, aby zůstavitel v tomto směru projevil vůli výslovně a nikoliv jen konkludentně (mlčky). Požadavku ustanovení § 476b obč. zák. odpovídá použití jakýchkoliv slovních výrazů, popřípadě i obvyklých znamení, jimiž zůstavitel před dvěma svědky současně přítomnými projeví způsobem nevzbuzujícím pochybnosti to, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Na rozdíl od allografní závěti pořízené ve smyslu ustanovení § 476c obč. zák. svědkové závěti nemusejí znát obsah závěti (srov. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 9. 5. 2000, sp.zn. 21 Cdo 2985/99, uveřejněný v časopise Soudní judikatura pod č. 93, ročník 2000, ze dne 4. 5. 2004, sp.zn. [30 Cdo 164/2004](#)).

Ustanovení § 476e obč. zák. vymezuje (vedle osob, které mají podle dané závěti dědit) okruh osob, které nemohou při pořizování závěti působit jako svědci, neboť jejich tělesný nebo duševní handicap u nich zcela znemožňuje, resp. podstatně snižuje možnost v celém rozsahu vnímat okolnosti pořízení závěti, o nichž mají svědčit, a o těchto okolnostech svědčit.

Pokud by některý ze svědků allografní závěti pořízené ve smyslu ustanovení § 476b obč. zák. nesplňoval podmínky vymezené ustanoveními § 476e a § 476f obč. zák., byla by uvedená závěť neplatná (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 1997, sp. zn. [2 Cdon 988/96](#), uveřejněné ve

Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 59, ročník 1998).

Jestliže svědek (pisatel, předčítatel) allografní závěti pořízené ve smyslu ustanovení § 476b obč. zák. nesplňuje podmínky vymezené ustanoveními § 476e a § 476f obč. zák. pouze ve vztahu k některému z více dědiců povolaných k dědění touto závětí, pak je tato závěť neplatná pouze v části týkající se tohoto dědice (§ 41 obč. zák.) [srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 9. 2004, sp. zn. [30 Cdo 1765/2004](#), uveřejněné ve Sbírce Soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 88, ročník 2005].

Okolnost, že svědkem závěti byla osoba nevidomá (§ 476e obč. zák.), způsobuje, neplatnost závěti vždy v celém rozsahu (§ 39 obč. zák.). „Osobou nevidomou“ ve smyslu ustanovení § 476e obč. zák. se rozumí fyzická osoba, jíž zrakové postižení (nekompenzovatelné technickými či jinými pomůckami) zcela znemožňuje, resp. podstatně snižuje možnost v celém rozsahu vnímat okolnosti pořízení závěti, o nichž má svědčit.

V posuzovaném případě bylo zjištěno, že svědkyně sporné závěti E. V. v době pořízení dané závěti trpěla zrakovým postižením způsobujícím její „neschopnost číst a psát“ a „schopnost rozlišovat pouze obrysy předmětů a osob na velmi krátkou vzdálenost.“ Z uvedeného je zřejmé, že u E. V. zrakové postižení podstatným způsobem snižovalo její možnost v celém rozsahu vnímat okolnosti pořízení závěti, o nichž má svědčit. E. V. je proto na místě hodnotit jako „nevidomou“ ve smyslu ustanovení § 473e obč. zák., a tedy podle citovaného zákonného ustanovení vyloučenou z okruhu osob, jež mohou být svědkem allografní závěti.

Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu není správný. Nejvyšší soud proto rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243b odst. 1, část věty za středníkem, o. s. ř.) a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2, věta první, o. s. ř.).